

O'QITUVCHI VA O'QUVCHI HAMKORLIGINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING O'RNI

Asatova Mohichehra Azimjon qizi

Annotatsiya. Mazkur tezisda o'qituvchi va o'quvchi hamkorligini rivojlantirishda raqamli ta'lim texnologiyalarining ahamiyati, ularning ta'lim jarayonidagi imkoniyatlari hamda o'zaro muloqot, hamkorlikda ishlash va mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini shakllantirishdagi o'rnini yoritilgan. Shuningdek, raqamli vositalardan samarali foydalanish orqali ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligini kuchaytirish va individual yondashuvni takomillashtirish masalalari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: raqamli ta'lim, o'qituvchi va o'quvchi hamkorligi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, interaktiv ta'lim, elektron ta'lim platformalari, raqamli kompetensiya, ta'lim sifati.

Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar o'qitish jarayonini zamonaviy pedagogik yondashuvlar va raqamli texnologiyalar asosida tashkil etishni taqozo etmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta'lim mazmuni, shakli va metodlarini takomillashtirish bilan bir qatorda, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi munosabatlarning yangi bosqichga ko'tarilishiga ham xizmat qilmoqda. Ayniqsa, raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish ta'lim jarayonida o'zaro hamkorlikni mustahkamlash, bilim almashish imkoniyatlarini kengaytirish hamda o'quvchilarni faol ta'lim subyektiga aylantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

An'anaviy ta'lim jarayonida o'qituvchi ko'proq bilim beruvchi, o'quvchi esa bilimlarni qabul qiluvchi sifatida namoyon bo'lgan bo'lsa, zamonaviy ta'limda ular o'rtasidagi hamkorlik, fikr almashish va birgalikda muammolarni hal etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Raqamli texnologiyalar ushbu jarayonni yanada samarali tashkil etish, o'quvchilarning individual qobiliyatlarini hisobga olish va ta'lim olish uchun qulay muhit yaratish imkonini beradi.

Raqamli ta'lim texnologiyalarining ta'lim jarayoniga keng joriy etilishi o'qituvchi va o'quvchi hamkorligini rivojlantirishning dolzarb yo'nalishlaridan biridir. Chunki zamonaviy o'quvchi axborotni izlash, tahlil qilish, saralash va undan samarali foydalanish ko'nikmalariga ega bo'lishi zarur. Bu jarayonda o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki o'quvchining mustaqil izlanishiga yo'naltiruvchi, uning faoliyatini muvofiqlashtiruvchi va rivojlanishini qo'llab-quvvatlovchi pedagog sifatida ishtirok etadi.

Raqamli vositalar yordamida o'quvchilar topshiriqlarni bajarish, o'z fikrlarini bildirish, loyihalar ustida birgalikda ishlash va o'qituvchidan tezkor fikr-mulohaza olish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa ta'lim jarayonida o'zaro ishonch, mas'uliyat, faollik va hamkorlik munosabatlarini shakllantirishga yordam beradi.

Raqamli ta'lim texnologiyalari deganda ta'lim jarayonini tashkil etish, boshqarish va takomillashtirishga xizmat qiluvchi elektron platformalar, interaktiv dasturlar,

multimedia vositalari, videokonferensiya tizimlari va boshqa zamonaviy axborot-kommunikatsiya vositalari tushuniladi. Ushbu texnologiyalar o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqotni kengaytirish, ta'lim resurslaridan foydalanishni osonlashtirish va bilimlarni o'zlashtirish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Birinchidan, raqamli ta'lim texnologiyalari o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqotni rivojlantiradi. Elektron ta'lim platformalari, onlayn muhokama maydonlari va videokonferensiya vositalari orqali o'quvchilar o'zlarini qiziqtirgan savollarga javob olishlari, tushunmagan mavzularini aniqlashtirishlari hamda o'z fikrlarini erkin bayon etishlari mumkin. Bunday imkoniyatlar darsdagi muloqotni faqat auditoriya bilan cheklab qo'ymasdan, uni darsdan tashqari vaqtda ham davom ettirishga yordam beradi.

Ikkinchidan, raqamli texnologiyalar hamkorlikda ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytiradi. Masalan, Google Classroom, Google Docs, Microsoft Teams va boshqa raqamli vositalar orqali o'quvchilar guruhli topshiriqlarni bajarishlari, umumiy loyihalar yaratishlari va o'zaro fikr almashishlari mumkin. Bunda o'qituvchi jarayonni kuzatib boradi, kerakli tavsiyalar beradi va o'quvchilarning faoliyatini muvofiqlashtiradi. Natijada o'quvchilarda jamoada ishlash, o'zaro yordam ko'rsatish va umumiy natija uchun mas'uliyatni his etish ko'nikmalari rivojlanadi.

Uchinchidan, raqamli ta'lim vositalari individual yondashuvni ta'minlashga yordam beradi. Har bir o'quvchining bilim darajasi, qiziqishi va o'zlashtirish tezligi turlicha bo'lishi mumkin. Interaktiv testlar, elektron topshiriqlar va ta'lim platformalaridagi baholash vositalari o'quvchilarning bilim darajasini aniqlash, mavjud qiyinchiliklarni belgilash hamda ularga mos topshiriqlarni tavsiya etish imkonini beradi. O'qituvchi olingan natijalar asosida har bir o'quvchiga tegishli tavsiyalar berib, uning ta'limiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi.

To'rtinchidan, raqamli texnologiyalar o'quvchilarning darsdagi faolligi va mustaqilligini oshiradi. Elektron taqdimotlar, ta'limiy videolar, virtual laboratoriyalar, interaktiv mashqlar va viktorinalar dars jarayonini mazmunli hamda qiziqarli tashkil etishga xizmat qiladi. O'quvchilar tayyor ma'lumotlarni qabul qilish bilan cheklanib qolmay, mustaqil izlanish, ma'lumotlarni tahlil qilish va o'z xulosalarini shakllantirishga o'rganadilar. O'qituvchi esa ularning izlanish faoliyatini yo'naltirib, tanqidiy va ijodiy fikrlashini rivojlantiradi.

Beshinchidan, raqamli ta'lim texnologiyalari tezkor qayta aloqa va baholash samaradorligini oshiradi. Onlayn testlar, elektron topshiriqlar va raqamli baholash tizimlari o'quvchilarning bilimini qisqa vaqt ichida aniqlash imkonini beradi. O'qituvchi o'quvchilarning xatolarini tahlil qilib, ularga tushuntirish va tavsiyalar beradi. O'quvchi esa o'z natijalarini ko'rib, qaysi mavzularni qayta o'rganishi kerakligini aniqlaydi. Shu tariqa baholash faqat yakuniy natijani belgilash vositasi emas, balki ta'lim jarayonini takomillashtiruvchi muhim mexanizmga aylanadi.

Shu bilan birga, raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanishda ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, internet tarmog'ining sifati, texnik vositalarning yetishmasligi, raqamli savodxonlik darajasidagi farqlar va o'quvchilarning internetdagi chalg'ituvchi axborotlarga berilishi ta'lim samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu

sababli o'qituvchi raqamli vositalarni dars maqsadiga muvofiq tanlashi, o'quvchilarda axborot madaniyatini shakllantirishi hamda an'anaviy pedagogik metodlar bilan raqamli texnologiyalar uyg'unligini ta'minlashi lozim.

Xulosa qilib aytganda, raqamli ta'lim texnologiyalari o'qituvchi va o'quvchi hamkorligini rivojlantirish, ta'lim jarayonida o'zaro muloqotni kuchaytirish, mustaqil ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirish va o'quvchilarning faolligini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Ulardan maqsadli va samarali foydalanish ta'lim jarayonini o'quvchiga yo'naltirilgan holda tashkil etish, individual yondashuvni rivojlantirish va o'zlashtirish natijalarini yaxshilashga yordam beradi.

Buning uchun o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini muntazam rivojlantirish, zamonaviy elektron resurslardan oqilona foydalanish, o'quvchilarni hamkorlikdagi loyihalarga jalb etish va xavfsiz raqamli ta'lim muhitini yaratish zarur. Eng muhimi, raqamli texnologiyalar ta'lim jarayonida o'qituvchining pedagogik mahoratini almashtiruvchi vosita emas, balki o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi samarali hamkorlikni ta'minlovchi muhim omil sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-637, 2020-yil 23-sentabr.

UNESCO. Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education: A Tool on Whose Terms? Paris: UNESCO, 2023.

Redecker, C. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017.

UNESCO. ICT Competency Framework for Teachers. Version 3. Paris: UNESCO, 2018.